

Aan de leden van de Vaste Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Tweede Kamer der Staten Generaal

Den Haag, 12 februari 2015

Ref:15/04/DG/LW

Betreft: Reactie op de Midterm Review Emancipatie/AO Emancipatie, 5 maart 2015

In december 2014 heeft minister Bussemaker de Midterm Review Emancipatie uitgebracht die, voor zover wij nu weten, in het Algemeen Overleg met uw Commissie op 5 maart 2015 behandeld wordt.

Graag maken we van de gelegenheid gebruik om u bijgaand als Nederlandse Vrouwen Raad vanuit onze lidorganisaties een gebundelde reactie te geven op deze Midterm Review.

We doen dit aan de hand van enkele algemene opmerkingen en een paar statements. Deze zijn tot stand gekomen na raadpleging en input van alle 50 lidorganisaties en behandeling in de Commissie Beleidsbeïnvloeding en Belangenbehartiging van de NVR waarin 12 deskundigen uit de achterban samenwerken.

Van enkele lidorganisaties zijn bovendien apart hun meer specifieke reacties toegevoegd.

Wij zijn uiteraard graag bereid tot nadere toelichting indien gewenst.

Voor wat betreft het onderwerp beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen dat ook op 5 maart in uw commissie aan de orde komt, verwijzen wij naar de aanbevelingen daarover die u een dezer dagen van WOMEN Inc ontvangt en die wij van harte ondersteunen.

Met vriendelijke groet,

Dorenda Gerts
Voorzitter Nederlandse Vrouwen Raad

Reactie Nederlandse Vrouwen Raad op de Midterm Review Emancipatie

ALGEMEEN

De doelgroepen van het emancipatiebeleid

De lidorganisaties van de NVR zijn blij met de voortdurende aandacht voor emancipatie in het gehele overheidsbeleid, maar vinden dat het beleid in een hogere versnelling zou moeten komen. Het emancipatiebeleid van de rijksoverheid zoals verwoord in de Midterm Review richt zich op twee groepen uit de samenleving n.l. vrouwen en LHBT's. De NVR bundelt de krachten van vrouwenorganisaties. In de achterban van de NVR, die bestaat uit ongeveer één miljoen vrouwen, zitten uiteraard ook vele LBT vrouwen, rekening houdend met de seksuele diversiteit binnen de lidorganisaties van de NVR. De NVR behartigt de belangen van alle vrouwen. Naast de LBT's kennen ook andere groepen vrouwen specifieke problemen op de arbeidsmarkt zoals ouderen, mensen met een beperking, migranten, vrouwen met een laag inkomen, vrouwen met weinig opleiding. De vaak negatieve beeldvorming over hen en de drempels voor hen om deel te nemen aan de samenleving maken dat ze volgens de NVR meer aandacht in het beleid verdienen.

Advies van de NVR: Neem meerdere groepen op in een breed emancipatiebeleid. Het gaat dan om het beleid dat zich richt op de emancipatie van de samenleving als geheel waarbinnen specifieke groepen extra aandacht krijgen d.m.v. een plan van aanpak.

De breedte van het emancipatiebeleid

Als we specifiek kijken naar het beleid rond vrouwenemancipatie, dan valt op dat het gericht is op twee aandachtsgebieden n.l. het vergroten van deelname aan het arbeidsproces van vrouwen en het bestrijden van huiselijk geweld. De aandacht voor ontwikkelingen buiten Nederland waar het gaat om afspraken en verdragen, wordt daarbij expliciet als aandachtspunt genoemd. Opvallend is wel dat, als we kijken naar de verplichtingen die voortkomen uit het VN Vrouwenverdrag (door Nederland geratificeerd in 1991), de verplichtingen die Nederland heeft niet in alle breedte worden opgenomen in het emancipatiebeleid. Vooral het onderdeel: gendergelijkheid wat betreft invloed op besluitvorming op allerlei plaatsen in de samenleving krijgt naar de mening van de NVR te weinig aandacht. In Artikel 7 van het VN Vrouwenverdrag staat:

“Participatie in het politieke en openbare leven

De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, nemen alle passende maatregelen om discriminatie van vrouwen in het politieke en openbare leven van het land uit te bannen, en verzekeren vrouwen in het bijzonder het recht om op gelijke voet met mannen:

- a. hun stem uit te brengen bij alle verkiezingen en volksstemmingen, en verkiesbaar te zijn in alle openbaar gekozen lichamen;*
- b. deel te nemen aan de vaststelling van het overheidsbeleid en aan de uitvoering*

- c. *hiervan, alsook openbare ambten te bekleden en alle openbare functies op alle overheidsniveaus te vervullen;*
- d. *deel te nemen aan niet-overheidsorganisaties en verenigingen op het gebied van het openbare en politieke leven van het land.”*

Het gaat daarbij niet alleen om vrouwen in topfuncties maar om een meer gelijke verhouding tussen vrouwen en mannen in de politiek, in besturen van bedrijven en maatschappelijke organisaties, in de gezondheidszorg, het onderwijs, etc. De overheid verplicht zich volgens het VN Vrouwenverdrag om hier actief initiatief in te nemen. Door het ontbreken van voldoende resultaten op dit gebied wordt de wens om te komen tot het verplicht stellen van percentages vrouwen in directies, besturen en toezichthoudende organen (quota) in de achterban van de NVR en in de samenleving als geheel steeds sterker.

In het “Platform for Action”, voortgekomen uit de vierde Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1995, zijn strategische doelen en acties vastgesteld om op 12 belangrijke terreinen alle vormen van discriminatie van vrouwen – in al hun diversiteit – te bestrijden en de ontwikkeling van gelijkgerechtigdheid van vrouwen en mannen voor de wet en in de praktijk te realiseren. Deze punten voor actie hadden en hebben sinds die tijd de steun gekregen van de Nederlandse volksvertegenwoordiging en zijn in regeerakkoorden vastgelegd.

Advies van de NVR: Neem als rijksoverheid de verplichtingen die Nederland heeft vanuit het VN Vrouwenverdrag aangaande deelname van vrouwen aan functies op alle niveaus, op in het emancipatiebeleid. Betrek daarbij alle 12 terreinen uit het “Platform for Action”, voortgekomen uit de 4de Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1995.

SPECIFIEK

Op de twee in de Midterm Review genoemde terreinen: arbeidsparticipatie en huiselijk geweld, gaan we apart in.

Arbeidsparticipatie vrouwen

De cijfers uit de emancipatiemonitor 2014 laten zien dat de arbeidsparticipatie van vrouwen heel langzaam een klein beetje toeneemt. Ook het beloningsverschil tussen vrouwen en mannen neemt heel langzaam af bij de overheid, maar stagneert in het bedrijfsleven. We gaan in onderstaand stuk specifiek in op de gevolgen van de 3 decentralisaties voor de arbeidsparticipatie van vrouwen.

De NVR reageerde eerder in brieven en bijeenkomsten met het Ministerie van SZW naar minister Asscher in de Top Arbeid en Zorg (nr. 14/07/LW/rp d.d. 4 februari 2014¹) en naar staatssecretaris Klijnsma (nr. 14/13/DG/LK/rp d.d. 26 februari 2014²) over de Participatiewet en de WMO. Kern: In de decentralisaties van beleid naar de gemeenten toe zit het risico dat de vraag naar meer mantelzorg en vrijwillige zorg onevenredig bij vrouwen terecht komt. Dat belemmert vrouwen om te gaan of te blijven werken in betaalde functies.

¹ <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/html/index.php?paginalD=2367>

² <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/html/index.php?themalD=6&paginalD=2385>

Of het brengt vrouwen er toe hun gemiddeld aantal werkuren per week (nog) verder terug te brengen. Het gaat hierbij niet alleen om de zorg voor kinderen maar in toenemende mate om de zorg voor ouderen en chronisch- of langdurig zieken.

De vrees is dat het beleid voor vrouwen anders en minder gunstig uitpakt dan voor mannen. Uit de reactie van minister Bussemaker van OCW d.d. 28 november 2014 op de brief van de NVR d.d. 26 augustus 2014 blijkt dat de zorgen van de NVR ook door haar en haar collega's van VWS en SZW breed gedeeld worden. In deze brief stelt de minister dat zij het van belang acht dat in het licht van de drie decentralisaties ook de gemeenten meer gendersensitief gaan opereren. Voorgesteld wordt een expertmeeting te organiseren. Dat voornemen werd bekrachtigd door staatssecretaris Van Rijn in het Algemeen Overleg Mantelzorg op 16 december 2014. Inmiddels is de NVR in samenwerking met Movisie gestart met het ontwerpen en uitvoeren van deze expertmeeting 'Gendersensitief beleid'.

Monitoring en borging van de ontwikkelingen in gendersensitief beleid op de langere termijn zijn noodzakelijk. Wat zijn precies de genereffecten van de gedecentraliseerde wetgeving? Hoe pakken de verschillende gemeenten dit op? Waarmee zijn goede ervaringen, kortom: wat 'werkt'? De rijksoverheid zou vanuit haar systeemverantwoordelijkheid dit genderspect in de langdurige monitoring kunnen betrekken. Zo kan ook worden beoordeeld of wordt voldaan aan de afspraken omtrent gelijke behandeling van en gelijke kansen voor mannen en vrouwen zoals vastgelegd in onder andere het VN Vrouwenverdrag.

Uit recent onderzoek naar loonverschillen tussen mannen en vrouwen blijkt dat deeltijdwerkers gemiddeld een lager uurloon ontvangen dan fulltime werkers.

Deeltijdwerkers zijn voor het grootste deel vrouwen. Dit betekent dat de nadelen van een gemiddeld lager uurloon bij deeltijdwerkers (ook) weer vooral bij vrouwen terecht komen. Dit cumuleert in een significante inkomensachterstand van vrouwen ten opzichte van mannen gedurende de levensloop.

Advies van de NVR: Verhoog de deskundigheid van ambtenaren op het vlak van het voeren van gendersensitief beleid in gemeenten en op het toetsen van genderspecten bij de uitvoering van beleid. De NVR heeft dit eerder in brieven aangegeven n.a.v. het AO over de Hoofdlijnenbrief Emancipatie van de minister (nr. 13/26/DS/LW/bdo d.d. 6 juni 2013³) en n.a.v. de decentralisatie van WMO, Jeugdwet en Participatiewet (nr. 14/33/DG/LW d.d. 26 augustus 2014⁴). De NVR zou graag zien dat het emancipatiebeleid in deze meer ambities toont.

Advies van de NVR: De NVR stelt voor dat een Gender Impact Analyse wordt uitgevoerd naar de effecten van de decentralisatie van de Wmo, Jeugdwet en Participatiewet naar het lokaal niveau. Desgewenst kan deze Gender Impact Analyse een onderdeel vormen van bredere monitoring naar de effecten van de decentralisaties in het sociaal domein.

³ <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/html/index.php?paginaID=2187>

⁴ <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/html/index.php?paginaID=2478>

Huiselijk geweld

De NVR vroeg in haar brief aan minister Bussemaker in het voorjaar van 2014 (nr. 14/17/DG/lw/rp d.d. 31 maart 2014⁵) naar aanleiding van het Verdrag van Europa aandacht voor twee zaken, namelijk:

- a. Nadruk op preventie van geweld tegen vrouwen en meisjes
- b. Een integrale en structurele aanpak

De NVR is blij met de aandacht die de overheid besteedt aan het voorkomen van stereotiepe beelden over vrouwen en mannen bij jongeren. Ook de samenwerking tussen de ministeries op dit gebied is heel hoopvol. De rol van vrouwen en vrouwenorganisaties in het voorkomen van geweld en hun rol in het empowerment van slachtoffers van geweld door gespreksbijeenkomsten, trainingen en het inzetten van vrijwillige coaches vanuit de vrouwenorganisaties in het project De Nieuwe Toekomst (2014–2015) zijn innovatief, effectief en financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van OCW. De vrouwenorganisaties, georganiseerd in de NVR, werken hierin nauw samen met de Vrouwenopvangorganisaties, georganiseerd in de Federatie Opvang. Dit bijzondere samenwerkingsproject wordt volgens ons ten onrechte niet genoemd in de Midterm Review. Vanuit de Nederlandse Vrouwen Raad wordt al jarenlang ingezet op het organiseren van lokale bijeenkomsten met vrouwen om te praten over huiselijk geweld (projecten “Doorbreek huiselijk geweld, praat er over”, 2009–2010 en 2011–2012⁶). Duizenden vrouwen hebben hieraan deelgenomen.

Advies NVR: De overheid zou meer aan preventie, het doorbreken van de geweldspiraal en empowerment van vrouwen kunnen doen in samenwerking en in samenspraak met de georganiseerde vrouwenorganisaties. Speciale aandacht daarbij is van belang voor LBT vrouwen en vrouwen die te maken hebben met eerge relateerd geweld en gedwongen huwelijk. Het bespreekbaar maken van huiselijk geweld en het empoweren van slachtoffers is effectief en levert op den duur ook besparingen op (minder kosten gezondheidszorg en uitkeringen). De NVR is graag bereid om hierin samen te werken met relevante organisaties.

⁵ <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/html/index.php?paginaID=2412>

⁶ <http://www.nederlandsevrouwenraad.nl/doorbreekhuiselijkgeweld>

Bijlage bij de reactie van de NVR op de Midterm Review Emancipatie

De reactie van de NVR is, als gezegd, tot stand gekomen na een uitgebreide consultatie onder de aangesloten lidorganisaties en bespreking in de Commissie Beleidsbeïnvloeding en Belangenbehartiging van de NVR. Diverse organisaties hebben input geleverd die in de NVR- reactie is verwerkt. Daarnaast zijn er specifieke punten genoemd die we hieronder apart vermelden:

Stichting Zijweg:

Huiselijk geweld

Automatisch gedeeld ouderschap na een relatie met huiselijk geweld, veroorzaakt door verslavings- en/of persoonlijkheidsproblematiek van de pleger (vaak de man) is vaak oorzaak van een voortzetting van een onveilige situatie. De terreur gaat dan na beëindiging van de relatie gewoon door en de slachtoffers komen niet toe aan traumaverwerking. Laat staan dat zij aan empowerment toekomen. Hierdoor zullen ze niet of nauwelijks in staat zijn een zelfstandig economisch leven op te bouwen.

Stichting Zijweg pleit ervoor dat er landelijk onderzoek komt naar de wenselijkheid van automatisch gedeeld ouderschap. Niet omdat wij tegen omgang met beide ouders zijn. Wij willen pleiten voor een kindwaardig ouderschap.

Oudere Vrouwen Netwerk (OVN) NL:

De breedte van het emancipatiebeleid

OVN- NL constateert dat het Kabinetsbeleid in de praktijk voor met name oudere (migranten-) vrouwen negatief uitpakt. Het ene departement voert via de Wmo een decentralisatiebeleid uit en het andere departement wil via werkgelegenheidsplannen meer werkloosheid bestrijden. In de praktijk werkt het Kabinetsbeleid contraproductief met negatieve gevolgen voor met name oudere (migranten-) vrouwen. Bezuinigingen in de zorg (waar veel migrantenvrouwen werken) leiden ertoe dat de kwaliteit en de betaalbaarheid van de zorg voor ouderen negatief uitpakt en dat economische zelfstandigheid van vrouwen verder weg komt. Grotere afhankelijkheid van oudere vrouwen van mannen als kostwinners wordt dus door het Kabinetsbeleid vergroot. In de door het Kabinetsbeleid voorgestane digitalisering van de samenleving wordt nauwelijks rekening gehouden met oudere- en migranten vrouwen die geen gebruik maken van ICT. De autonomie, regie over eigen leven is voor wat betreft oudere vrouwen (80+) die geen sociale netwerken meer hebben een sprookje.

Arbeidsparticipatie vrouwen

OVN- NL constateert dat er weliswaar projecten voor 50+ zijn uitgevoerd, maar dat deze successen geen follow up krijgen. Door de toenemende vergrijzing van de arbeidsmarkt en de verhoging van de AOW leeftijd ligt het in de rede om meer gebruik te maken van de talenten van oudere vrouwen.

Door bezuinigingen in de zorg en het decentralisatiebeleid komt de meeste mantelzorg neer op 50+vrouwen. In het kader van zorgverlof dient hier veel meer rekening mee te worden gehouden. Betaald werk en vrijwilligerswerk: vrijwilligerswerk wordt veelal door 50+ vrouwen gedaan. Door werkloosheid en verplichte maatschappelijke prestatie (veelal

vrijwilligerswerk) voor bijstandontvangers worden 50+ vrouwen qua pensioenopbouw op achterstand gezet. Hoe denkt het kabinet dit laatste te voorkomen?

Migrantenvrouwen 50+, voor hen zijn de kansen op de arbeidsmarkt nihil. Hoe denkt het Kabinet deze groep aan een baan te helpen?

Huiselijk geweld

OVN NL constateert dat mishandeling van met name de oudere generatie (migrantenvrouwen (70+) in het emancipatiebeleid nauwelijks wordt genoemd, een gemiste kans voor wat betreft het genderbeleid! Het beleid en de aanpak van deze problematiek dienen daarom ook op deze groep vrouwen toegespitst te worden. Emancipatie in de zin van zelfbeschikking geldt een leven lang!

Huiselijk geweld vloeit ook voort uit een situatie waarin sprake is van financiële problemen, daarom dient ook de armoedeproblematiek bij oudere vrouwen en migrantenvrouwen aangepakt te worden. OVN NL denkt er graag in mee.

Vereniging voor Vrouwenbelangen en Gelijk Staatsburgerschap:

De Hoofdlijnenbrief Emancipatiebeleid 2013 –2016 bevat de constatering dat de beleidsdoelstellingen van het emancipatiebeleid van 1985 en 1988 in de kern nog steeds gelden (pag. 4 laatste alinea). Die visie speelt geen rol in de MTR.

De ondertekening en ratificering van het Verdrag inzake uitbanning van alle vormen van discriminatie jegens vrouwen, het VN Vrouwenverdrag, doet geen afbreuk aan deze doelstelling. Integendeel, de Nederlandse Staat was ook actief betrokken bij de opstelling en de totstandkoming van dit Verdrag. De Nederlandse regering en Staten-Generaal hebben zonder enig voorbehoud dit Verdrag in 1991 geratificeerd. Zij hebben daarnaast ingestemd met het bij amendement ingevoegde artikel 3 van de Goedkeuringswet. Dit artikel bevat de verplichting van de regering om vierjaarlijks, steeds een jaar voorafgaand aan de rapportage aan het CEDAW Comité, aan beide Kamers van de Staten-Generaal een verslag te zenden van de uitvoering van het Verdrag. Door deze rapportage kan het Parlement de regering blijvend bij de les houden met het oog op de gewenste voortgang van de uitvoering van het verdrag. Uit het Beleidsprogramma Emancipatie Met het oog op 1995, waarvan de naam verwijst naar de Vierde Wereldvrouwenconferentie in Beijing in 1995, blijkt hoe het emancipatiestreven uitdrukkelijk steun kreeg van de volksvertegenwoordiging en in regeerakkoorden. Onder meer werden, op basis van evaluatieonderzoeken, gevraagde en ongevraagde adviezen, projecten ontwikkeld voor de aanpak van de belangrijkste structurele belemmeringen voor de voortgang van het emancipatieproces. Onderkend werden: ondervertegenwoordiging van vrouwen in politieke en andere besluitvorming, de scheve verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid en zorg, en de beeldvorming in termen van mannelijkheid en vrouwelijkheid.

Nederland stemde in, en herhaalt jaarlijks haar instemming met de uitkomst van het slotdocument en het uitvoeringsprogramma van deze conferentie. In dit uitvoeringsprogramma, het Beijing Platform for Action (BPfA), zijn strategische doelen en acties vastgesteld om op twaalf belangrijke terreinen alle vormen van discriminatie van vrouwen – in al hun diversiteit – te bestrijden en de ontwikkeling van gelijkgerechtigdheid van vrouwen en mannen voor de wet en in de praktijk te realiseren.

Dat volledige implementatie van het VN Vrouwenverdrag niet in één keer, maar slechts stapsgewijze te realiseren zou zijn, werd door een aantal betrokkenen wellicht onvoldoende

onderkend. In elk geval werden na 1995 streefdoelen duidelijker voorzien van targets en datums. Voor gelijke deelname en invloed van vrouwen en mannen in politiek en bestuur, dat een hefboomfunctie vervult voor het realiseren van de gelijke rechten in de praktijk op alle andere terreinen, werd 2010 de streefdatum.

Dat de samenleving er anno 2013 anders uitziet en de houding van de overheid ten opzichte van haar burgers is veranderd, verandert niet de verplichtingen die de Staat met dit verdrag vrijwillig is aangegaan. Waar ongerechtvaardigde verschillen in de rechten in de praktijk bestaan, rust op de regering als eerst verantwoordelijke nog steeds die verplichting die te elimineren of om tenminste de condities te scheppen waardoor daaraan een einde gemaakt kan worden.

Voor zover maatregelen om directe of indirecte discriminatie van vrouwen te elimineren berusten op argumenten die de regering aanvoert, zoals de autonomie van politieke partijen of godsdienstvrijheid, is tot op heden niet aangetoond dat deze argumenten noodzakelijkerwijze een rol spelen bij alternatieven om de ongerechtvaardigde ongelijkheden uit te bannen.

De argumentatie om de in de Goedkeuringswet voor dit Verdrag opgenomen verplichting vierjaarlijks een verslag over de stand van zaken op alle terreinen los te laten, vanwege de grote omvang daarvan, is misplaatst. De regering moet proactief beleid voeren om op alle terreinen discriminatie van vrouwen uit te bannen en op alle aangegeven terreinen alle passende maatregelen treffen om de situatie van vrouwen te verbeteren en een eind maken aan belemmerende en schadelijke gender stereotypen. Succesvol beleid zal de rapportageplicht lichter maken. (Dat de regering tegelijk discriminatie van andere achtergestelde personen bestrijdt, is óók goed beleid, en óók passend in het Nederlandse emancipatiebeleid, maar doet niet af aan de verplichting tot de uitvoering van het VN Vrouwenverdrag op alle terreinen met alle passende middelen.)

